

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р. Людмила Бойкова Дикова

на дисертационен труд за присъждане на научна степен „**доктор на науките**”

в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление 3.8. Икономика

на дисертационен труд за присъждане на научна степен „**доктор на науките**”

в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление 3.8. Икономика

Автор: д-р Божена Куш

**Тема: ИКОНОМИЧЕСКА ЕФЕКТИВНОСТ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ФЕРМИ В ПОЛША В
ЗАВИСИМОСТ ОТ ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАЗМЕР**

1. Общо описание на представените материали

Със заповед №85/21.02.2025 г. на Ректора на Висше училище по застраховане и финанси проф. д.ю.н. Борис Велчев съм определен(а) за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема **ИКОНОМИЧЕСКА ЕФЕКТИВНОСТ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ФЕРМИ В ПОЛША В ЗАВИСИМОСТ ОТ ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАЗМЕР** за придобиване на научна степен „**доктор на науките**” в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.8. Икономика. Автор на дисертационния труд е **д-р Божена Куш** – кандидат към катедра Финанси.

Предадените от **д-р Божена Куш** комплект материали на електронен носител са в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ВУЗФ (автобиография, копие на дипломата за придобита образователно-квалификационна степен „доктор”, дисертация, списък с приноси, автореферат, списък с публикации, заповед за определяне на научното жури).

Кандидатът е приложил 40 публикации и е посочил над 70 цитирания.

2. Кратки биографични данни за кандидата

Д-р Божена Куш има подходящо образование и трудов опит за придобиване на научна степен „доктор на науките”. Завършила е Национален институт за научни изследвания в животновъдството в Краков - Доктор на селскостопанските науки в областта на зоотехниката въз основа на докторска дисертация: „Качеството на регионалните свински продукти в зависимост от системата на хранене и отглеждане на свинете.“ 25.03.2015

Заема длъжността асистент професор в групата на изследователско-преподавателския състав към Катедра „Информатика в управлението“, Факултет по управление, Технически университет в Жешов от 01.03.2020.

3. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертацията на тема „ИКОНОМИЧЕСКА ЕФЕКТИВНОСТ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ФЕРМИ В ПОЛША В ЗАВИСИМОСТ ОТ ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАЗМЕР” се състои от 234 страници.

Библиографията съдържа 282 източника (включително книги, статии, периодични и непериодични статистически и други публикации, доклади и онлайн източници).

Първият раздел определя целта и обхвата на работата, формулира хипотезите на изследването и представя методологията на изследването.

Вторият раздел, базиран на преглед на литературата, предоставя общо въведение към съображенията, свързани със селскостопанската ефективност. Обръща се внимание на многообразието от подходи към разбирането на този термин във връзка със същността на ефективността, което произтича от различните идеологически основи, присъщи на различни области на икономическата теория.

Третият раздел представя характеристиките на изследваните ферми. Представено е оборудването на изследваните стопанства с основните производствени фактори: земя, труд и капитал, и тяхното изменение през анализирания период. Представени са и съотношенията на производствените фактори. Отбелязва се, че връзката между производствените фактори е основното условие за ефективността на производствения процес.

Четвъртият раздел е посветен на факторите, определящи икономическата ефективност на изследваните ферми. Първо, ефективността е анализирана с помощта на частични показатели за ефективност и рентабилност на производствените фактори. След това е представен анализ на факторите, определящи избраните частни показатели за икономическа ефективност на изследваните ферми. Представени са резултатите от анализа на промените в ефективността на изследваните ферми през анализирания период. Този анализ използва индекса на Малмквист и представя резултатите за отделните класове икономически размер на изследваните ферми.

Работата завършва с раздел „Заключения и констатации“.

Резултатите от изследването са представени в специализирани публикации.

Темата на изследването е актуална и значима от теоретична и практическа гледни точки и поради това дисертабилна за равнище „доктор на науките“.

4. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Основната цел на работата на кандидата **д-р Божена Куш** е свързана с анализа на нивото на ефективност на фермите в Полша и факторите, които го определят във ферми от различни икономически класове.

Обхватът на работата обхваща следните систематизиране на теоретичен материал в областта на икономическата ефективност в селското стопанство, характеристика и анализ на промените в икономическите и финансовите резултати и организацията на изследваните стопанства, разделени по икономически размер, анализ на ендогенни детерминанти на икономическата ефективност на изследваните ферми и анализ на техническата ефективност с помощта на анализ на гранични данни (Data Envelopment Analysis - DEA).

Авторът защитава тезата за интензивен процес на заместване на труда с капитал. Тези тенденции показват наличието на процес на „изместване“ на труда от селското стопанство чрез замяна на труда с капитал, което според автора би трябвало да има положителен ефект върху намаляването на алтернативните разходи за използване на собствения труд на фермера и семейството му и намаляване на разходите за заплащане на наемни работници.

5. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Кандидатът е приложил 40 публикации и е посочил над 70 цитирания. Тематиката на представените публикации е фокусирана в проблематиката на професионално направление 3.8. „Икономика“. Публикациите обхващат актуални теоретични и приложни проблеми. Кандидатът демонстрира индивидуален научен фокус и предлага научна продукция на високо равнище, както и доказва специализирана експертиза.

6. Преценка за изпълнение на минималните национални изисквания

Документите и материалите, представени от кандидатът **д-р Божена Куш** отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ВУЗФ.

Съгласно представените материали мога да направя заключение, че **д-р Божена Куш** изпълнява минималните национални изисквания за придобиване на научна степен „доктор на науките“ в професионалното направление 3.8. Икономика.

Към момента на изготвяне на становището няма информация, която да дава основание да се поставя под съмнение автентичността на представените за разглеждане дисертационен труд и научни публикации.

7. Автореферат

Авторефератът е изготвен в съответствие с добрите академични практики и коректно отразява в сбит вид същността на дисертационния труд.

Кандидатът е представила достатъчен брой научни публикации, с които изпълнява националните минимални изисквания, залегнали в Закона за развитието на академичния състав в Р България и Правилника за неговото прилагане за придобиване на ОНС „доктор на науките“ по 3.8. Икономика.

8. Критични забележки и препоръки

Нямам съществени критични бележки и препоръки.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният за разглеждане дисертационен труд представлява актуално научно изследване. Той отговаря напълно на изискванията към подобен род научни разработки и притежава безспорни научни качества. Публикациите по темата допълват образа на кандидата като задълбочен специалист със сериозни познания от практиката, които той съчетава с отлично познаване на съществуващата към момента теория в областта на избраната от него тема.

Дисертационният труд **съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката** и отговарят на всички изисквания(та) на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Правилника за приемане и обучение на докторанти във Висшето училище по застраховане и финанси.

Дисертационният труд показва, че кандидата **д-р Божена Куш притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по Професионално направление 3.

8. Икономика, като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научни изследвания.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди научна степен „доктор на науките“ на д-р Божена Куш** в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; Професионално направление 3. 8. Икономика.

31.03.2025 г.

Рецензент: доц. д-р Людмила Дикова